

Sprawa C-30/19

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Data wpływu:

10 stycznia 2019 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Högsta domstolen (Szwecja)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

20 grudnia 2018 r.

Wnoszący odwołanie:

Diskrimineringsombudsmannen

Druga strona postępowania:

Braathens Regional Aviation AB

PROTOKÓŁ [...]

2018-12-18 [...]

[...]

STRONY

Wnoszący odwołanie

Diskrimineringsombudsmannen

[...] Solna

[...] [OR. 2]

Druga strona postępowania

Braathens Regional Aviation AB [...]

[...] Malmö

[...]

PRZEDMIOT

Między innymi oddalenie odwołania.

ZASKARŻONY WYROK

Wyrok Svea hovrätts beslut (sądu apelacyjnego, Szwecja) z dnia 16 kwietnia 2018 r. [...]

Högsta domstolen (sąd najwyższy, Szwecja), po umożliwieniu stronom przedstawienia uwag w przedmiocie projektu pytania prejudycjalnego, wydaje następujące

POSTANOWIENIE

Högsta domstolen (sąd najwyższy) postanawia zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zgodnie z załącznikiem A do niniejszego protokołu.

[OR. 3] Högsta domstolen (sąd najwyższy) postanawia zawiesić postępowanie do czasu wydania orzeczenia przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

[...] [OR. 4]

ZAŁĄCZNIK A DO

PROTOKOŁU

2018-12-18

[...]

WNIOSEK O WYDANIE ORZECZENIA W TRYBIE PREJUDYCJALNYM

Okoliczności faktyczne sprawy

1. PAG urodził się w Chile i mieszka w Sztokholmie. W lipcu 2015 r. zarezerwował lot na trasie z Landvetter do Sztokholmu liniami lotniczymi działającymi obecnie pod nazwą Braathens Regional Aviation AB (BRA). Po kołowaniu samolotu do startu kapitan zdecydował, że PAG wraz z innym pasażerem powinni przejść dodatkową kontrolę bezpieczeństwa przed odlotem samolotu. Kontrola ta została przeprowadzona. Następnie kapitan podjął decyzję o usunięciu PAG i tego drugiego pasażera z samolotu. Samolot został skierowany do kołowania i wystartował bez PAG na pokładzie.

Postępowanie przed tingsrätten (sądem rejonowym)

2. Diskrimineringsombudsmannen (rzecznik ds. przeciwdziałania dyskryminacji; zwany dalej „DO”) wszczął postępowanie przeciwko BRA i zażądał, by spółka zapłaciła PAG odszkodowanie za dyskryminację w wysokości 10 000 SEK. Podstawą roszczenia był zarzut, że BRA dopuściła się dyskryminacji bezpośredniej względem PAG z naruszeniem rozdziału 2 § 12 w związku z rozdziałem 1 § 4 diskrimineringslagen (2008:567) [ustawy o przeciwdziałaniu dyskryminacji (2008:567); zwanej dalej „DL”] w związku z tym, że BRA powiązała go z pasażerem arabskim/wyznania muzułmańskiego, którego nie znał i że w związku z tym PAG został zobowiązany do poddania się dodatkowej kontroli bezpieczeństwa, co spowodowało jego dyskomfort. W ten sposób BRA, z powodów związanych z wyglądem i pochodzeniem etnicznym PAG, postawiła go w niekorzystnej sytuacji, traktując go mniej przychylnie niż traktuje się lub traktowano by innych pasażerów w podobnej sytuacji. [OR. 5]
3. BRA zgodziła się zapłacić PAG 10 000 SEK. BRA nie przyznała, że doszło do jakiegokolwiek dyskryminacji.
4. DO wyraził sprzeciw wobec wydania przez tingsrätten (sąd rejonowy) wyroku w oparciu o uznanie roszczenia przez BRA bez zbadania istoty zarzucanej dyskryminacji. DO stanął na stanowisku, że nawet jeśli uznać, że tingsrätten (sąd rejonowy) nie był zobowiązany do zbadania istoty sprawy w ramach roszczenia o spełnienie świadczenia, to sąd ten powinien zasadniczo orzec, że BRA jest zobowiązana do zapłaty na rzecz PAG odszkodowania ze względu na dyskryminację. Odszkodowanie odzwierciedlałoby krzywdę, jakiej doznał PAG, gdy BRA, z powodów związanych z jego wyglądem, powiązała go z nieznanym mu pasażerem arabskim/wyznania muzułmańskiego i zmusiła do poddania się dodatkowej kontroli bezpieczeństwa. Tytułem żądania ewentualnego, DO wniósł, aby tingsrätten (sąd rejonowy) stwierdził, że BRA dopuściła się dyskryminacji względem PAG. DO podniósł również, że sąd powinien zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w zakresie istotnym w niniejszej sprawie, w celu ustalenia, czy zgodne jest z prawem Unii, że sąd może nakazać wypłatę odszkodowania bez stwierdzenia, że doszło do naruszenia [prawa]. W obu zarzutach DO odnosi się do rozdziału 2 § 12 w związku z rozdziałem 1 § 4 DL.
5. BRA podniosła, że wysunięte przez DO żądania stwierdzenia naruszenia były niedopuszczalne i nie zgodziła się na skierowanie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.
6. Sąd rejonowy (tingsrätten) zasądził od BRA 10 000 SEK wraz z odsetkami na rzecz PAG (pkt 1 wyroku tingsrätten) oraz zobowiązał BRA do pokrycia kosztów postępowania poniesionych przez DO (pkt 2). W uzasadnieniu wyroku tingsrätten (sąd rejonowy) stwierdził między innymi, że spory, w których możliwe jest zawarcie ugody rozstrzygane są bez badania sprawy co do istoty, jeżeli roszczenie powoda zostało uznane. Sąd stwierdził ponadto, że jest związany uznaniem

dokonanym przez stronę w ramach postępowania sądowego, niezależnie od podanego powodu takiego uznania, co jest zgodne z tym, że strona, nawet poza [OR. 6] granicami postępowania, może podjąć działania wywołujące wiążące skutki na gruncie prawa cywilnego, niezależnie od tego, czy istnieją jakiegokolwiek wymogi prawne. Tingsrätten (sąd rejonowy) oddalił również żądania DO dotyczące stwierdzenia dyskryminacji (pkt 3), jak również żądanie DO dotyczące skierowania odesłania prejudycjalnego (pkt 4).

Postępowanie przed hovrätten (sądem apelacyjnym)

7. DO stwierdził, że hovrätten (sąd apelacyjny) winien zwrócić się z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, uchylić wyrok tingsrätten (sądu rejonowego), uchylić rozstrzygnięcie tingsrätten w sprawie niedopuszczalności roszczeń DO o ustalenie i przekazać sprawę do tingsrätten do ponownego rozpoznania. BRA wniosła o oddalenie apelacji wniesionej przez DO, w zakresie, w jakim odnosiła się on do pkt 1 lub 2 wyroku tingsrätten (sądu rejonowego), a ponadto – w razie gdyby sąd apelacyjny nie oddalił apelacji – sprzeciwiła się jakiegokolwiek zmianie wyroku tingsrätten.
8. Hovrätten (sąd apelacyjny) oddalił apelację DO w zakresie dotyczącym pkt 1 i 2 wyroku tingsrätten (sądu rejonowego). Hovrätten (sąd apelacyjny) uznał, że wyrok tingsrätten (sądu rejonowego) był prawidłowy w świetle szwedzkiego prawa procesowego i że uznanie roszczenia powoda przez pozwaną oznacza, że stanowisko pozwanej w odniesieniu do okoliczności, na które powołuje się skarżący, jest w takim przypadku bez znaczenia. Dalej hovrätten (sąd apelacyjny) oddalił apelację DO w odniesieniu do pkt 3 wyroku tingsrätten (sądu rejonowego) i odmówił skierowania wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

Postępowanie przed Högsta domstolen (sądem najwyższym)

9. DO twierdzi, że Högsta domstolen (sąd najwyższy) powinien zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, uchylić orzeczenie hovrätten (sądu apelacyjnego) o oddaleniu apelacji DO w zakresie, w jakim dotyczy ona pkt 1 i 2 wyroku tingsrätten (sądu rejonowego), uchylić orzeczenie hovrätten o oddaleniu apelacji w zakresie, w jakim dotyczy ona pkt 3 wyroku tingsrätten, uchylić wyrok tingsrätten i przekazać sprawę do tingsrätten do ponownego rozpoznania co do istoty w zakresie wszelkich roszczeń DO o ustalenie wraz z roszczeniem o spełnienie świadczenia i odszkodowanie z tytułu dyskryminacji. [OR. 7]
10. BRA wniosła o oddalenie roszczeń DO.

Mające zastosowanie przepisy i konieczność wystąpienia z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Diskrimineringslagen (ustawa o przeciwdziałaniu dyskryminacji)

11. Celem diskrimineringslagen (ustawy o przeciwdziałaniu dyskryminacji; zwanej dalej „DL”) jest zwalczanie dyskryminacji i promowanie równych praw i szans bez względu na płeć, tożsamość lub ekspresję transpłciową, pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, orientację seksualną lub wiek, czy też inne względy. Ustawa ta obejmuje wiele różnych obszarów działalności i ma zastosowanie zarówno do strefy publicznej, jak i prywatnej. Ustawa została opracowana z uwzględnieniem szeregu przepisów zakazujących dyskryminacji zawartych w konwencjach ONZ i Rady Europy oraz różnych aktach prawa Unii, w tym dyrektywie Rady 2000/43/WE wprowadzającej w życie zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne. Przepisy ustawy mają charakter bezwzględnie obowiązujący. Umowy, które ograniczają prawa lub obowiązki danej osoby na mocy ustawy nie wywołują zatem skutków w tym zakresie (rozdział 1 § 3).
12. Za dyskryminację uważa się między innymi niekorzystną sytuację, w której znalazła się dana osoba, ponieważ traktowana jest mniej przychylnie niż inna osoba jest, była lub byłaby traktowana w porównywalnej sytuacji, jeżeli powód tego gorszego traktowania jest związany z płcią, tożsamością lub ekspresją transpłciową, pochodzeniem etnicznym, religią lub światopoglądem, niepełnosprawnością, orientacją seksualną lub wiekiem (por. rozdział 1 § 4 akapit pierwszy DL). Dyskryminacja jest zakazana między innymi ze strony osoby, która poza sferą prywatną i rodzinną dostarcza towary, usługi lub mieszkania dla ogółu społeczeństwa (por. rozdział 2 § 12).
13. Względy, które brane były pod uwagę przy doborze systemu kar wynikają z prac legislacyjnych nad projektem ustawy. Wskazano tam, między innymi, że nowa DL powinna [OR. 8] tworzyć warunki dla surowych i odstrasżających kar za dyskryminację, że dobór kar powinien być dokonywany przy uwzględnieniu tego założenia, że kara za naruszenie nowej DL powinna, wraz ze stwierdzeniem nieważności i zmianą umowy, stanowić rekompensatę ekonomiczną oraz że odszkodowanie powinno pełnić podwójną funkcję, tak aby stanowiło zarówno rekompensatę dla osoby poszkodowanej, jak i miało charakter odstrasżający. [...]
14. Kary, które mogą być egzekwowane w stosunku do każdego, kto dopuszcza się dyskryminacji względem innych to, zgodnie z prawem, odszkodowanie (zwane odszkodowaniem za dyskryminację) oraz zmiana i unieważnienie, między innymi, umów i innych czynności prawnych (zob. rozdział 5 DL). Każda osoba, która naruszy zakaz zawarty w rozdziale 2 § 12 musi zapłacić odszkodowanie za dyskryminację w związku ze szkodą wynikającą z naruszenia. Odszkodowanie za dyskryminację ustala się w każdym indywidualnym przypadku w taki sposób, aby stanowiło ono rozsądną rekompensatę dla osoby poszkodowanej — w zależności od wagi naruszenia — a ponadto skutecznie przyczyniało się do zapobiegania

występowaniu dyskryminacji w społeczeństwie. Odszkodowanie powinno zatem stanowić zarówno kwotę, która zapewni zadośćuczynienie, jak i w zamierzeniu będzie sprzyjać zapobieganiu naruszeniom. [...]

15. Sprawy mające za przedmiot stosowanie, między innymi, rozdziału 2 § 12 DL muszą być rozpatrywane przez sąd powszechny i zgodnie z przepisami rättegångsbalken (szwedzkiego kodeksu postępowania sądowego) dotyczącymi postępowania cywilnego z możliwością zawarcia ugody pozasądowej (rozdział 6 § 1 akapit drugi DL).

Zasady prawa procesowego dotyczące uznania roszczenia i powództwa o ustalenie

16. Powód może, na warunkach określonych w rozdziale 13 § 1 kodeksu postępowania sądowego, żądać, aby pozwany został zobowiązany do spełnienia określonego świadczenia, np. do zapłaty kwoty pieniężnej. W ramach czynności wstępnych pozwany musi [OR. 9] jak najszybciej przystąpić do obrony. Pozwany może alternatywnie zdecydować o uznaniu roszczenia skarżącego (zob. rozdział 42 § 7). Pozwany może dokonać uznania z różnych powodów. Nie jest on zobowiązany do podania przyczyn zajmowanego przez siebie stanowiska, ale może jedynie wnieść o zwykłe uznanie roszczenia. Uznanie uważa się zatem niemalże za oświadczenie, którego celem jest praktyczne zakończenie postępowania bez dalszego rozpoznawania sprawy. Uznanie roszczenia powoda może nastąpić na szczególnych podstawach lub bez związku z podstawą roszczenia [...].
17. Punktem wyjścia dla sprawy, w której ugoda jest dozwolona (dispositiv tvistemål), jest to, że sąd ma wydać rozstrzygnięcie bez rzeczywistej oceny faktów lub kwestii prawnych, na podstawie uznanego roszczenia (zob. rozdział 42 § 18 kodeksu postępowania sądowego). Uznanie oznacza, że nie będzie przeprowadzana kontrola kwestii tego, czy powód ma roszczenie o charakterze cywilnoprawnym wobec pozwanego, powołane w pozwie i zarzutach prawnych. Uznanie jest wiążące dla sądu w tym sensie, że samo w sobie stanowi podstawę orzeczenia, które uwzględni roszczenie. Orzeczenie wydane zostaje na podstawie formalnej, jeśli rozstrzygnięcie opiera się na uznaniu powództwa, ale bez dokonywania przez sąd jakiegokolwiek oceny w przedmiocie prawdziwości faktów powołanych przez powoda. Z wyroku opartego na uznaniu powództwa nie można zatem wyciągnąć z pewnością jakiegokolwiek wniosku w przedmiocie prawdziwości faktów powołanych przez powoda. [...]
18. Powództwa o ustalenie reguluje rozdział 13 § 2 kodeksu postępowania sądowego. Z akapitu pierwszego tego przepisu, który ma znaczenie dla obecnej sytuacji, [OR. 10] wynika, że powództwa o ustalenie, czy istnieje konkretny stosunek prawny mogą być rozpatrywane w przypadku wystąpienia niepewności co do stosunku prawnego i jeżeli prowadzi to do odmiennego traktowania powoda.

19. Wymóg istnienia stosunku prawnego oznacza, że musi istnieć konkretny stosunek prawny (lub brak stosunku prawnego) między stronami i że powództwo nie może dotyczyć znaczenia odnośnego prawa lub stosunków czysto faktycznych. Wymóg ten oznacza również, że powództwo musi pociągać za sobą co najmniej jeden skutek prawny i że roszczenie o konkretny skutek prawny musi mieć wystarczająco wyraźny związek z konkretnymi okolicznościami, które powołuje się jako podstawę. Stosunek prawny będący przedmiotem powództwa należy zatem ustalić w sposób wyraźnie wskazujący na jego istnienie lub brak. [...] Jeśli chodzi o wymóg, zgodnie z którym niepewność musi prowadzić do nieprzychylnego traktowania powoda, niepewność ta musi utrudniać powodowi planowanie jego działalności gospodarczej lub w inny sposób skutkować niedogodnością w postaci braku bezpieczeństwa.
20. Przepis rozdziału 13 § 2 kodeksu postępowania sądowego jest fakultatywny. Istnieje wymóg, zgodnie z którym powództwo o ustalenie musi, biorąc pod uwagę okoliczności, wydawać się odpowiednie do rozpatrzenia. Oceniając odpowiedniość, sąd powinien rozważyć, z jednej strony, interes powoda we wniesieniu powództwa, z drugiej strony, niedogodności, jakie powództwo o ustalenie może pociągać za sobą dla pozwanego. Istotne jest prawdopodobieństwo, że po orzeczeniu w sprawie powództwa o ustalenie nastąpi dodatkowe postępowanie. Istotne są również interesy pozwanego w zakresie możliwości przedstawienia odpowiedniej obrony. W każdym razie należy wziąć pod uwagę zakres, w jakim wniesione powództwo może wyeliminować niepewność i wynikającą z niej niedogodność. [...] [OR. 11]

Konieczność wystąpienia do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

21. Jak wynika z powyższego, tingsrätten (sąd rejonowy) i hovrätten (sąd apelacyjny) stwierdziły, że uznanie w powództwie o spełnienie świadczenia w postaci odszkodowania za dyskryminację musi skutkować orzeczeniem, w którym od pozwanego zasądza się zapłatę na rzecz powoda żądanej i uznanej kwoty oraz nie bada się, czy doszło do dyskryminacji. W przypadku uznania roszczenia powoda, zdaniem sądów zarzucane naruszenie nie może zostać zbadane również w związku z wnioskiem o ustalenie.
22. Artykuł 15 dyrektywy Rady 2000/43/WE wymaga ustanowienia skutecznych, proporcjonalnych i odstraszających sankcji za naruszenie przepisów krajowych przyjętych w celu wdrożenia dyrektywy. Przepisy te zostały transponowane do szwedzkiego porządku prawnego w taki sposób, że DL jako sankcje przewiduje odszkodowanie, zmianę i unieważnienie umowy.
23. Z uwagi na to, że postępowanie toczy się przed Högsta domstolen (sądem najwyższym), który ma wydać orzeczenie, pojawia się pytanie dotyczące zakresu stosowania prawa Unii, to znaczy, jaki jest wymóg stosowania kar na mocy art. 15 dyrektywy w świetle obowiązku zapewnienia przez państwa członkowskie

skutecznego środka prawnego przed sądem krajowym w celu zbadania naruszeń praw i wolności jednostek chronionych na mocy prawa Unii (zob. art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej). Pytanie brzmi, czy sąd, w ramach powództwa o odszkodowanie — w przypadku gdy pozwany uznał roszczenie i w związku z tym musi zapłacić żadaną kwotę — musi być w stanie, na wniosek osoby, która uważa się za pokrzywdzoną, zbadać, czy doszło do dyskryminacji, w tym wypadku w ramach ochrony prawnej przed dyskryminacją. Powstaje zatem pytanie, czy odpowiedź zależy od tego, czy osoba oskarżona o dyskryminację przyznała, że dyskryminacja miała miejsce. [OR. 12]

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

24. Czy w sprawie dotyczącej naruszenia zakazu ustanowionego w dyrektywie 2000/43/WE, w której osoba pokrzywdzona domaga się odszkodowania za dyskryminację, państwo członkowskie, na wniosek pokrzywdzonego, musi zawsze zbadać, czy doszło do dyskryminacji — a w stosownym wypadku stwierdzić, że do niej doszło — bez względu na to, czy osoba oskarżona o dyskryminację przyznała, że dyskryminacja wystąpiła, aby wymóg stosowania skutecznych, proporcjonalnych i odstraszających sankcji, określony w art. 15 można było uznać za spełniony?